

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

I. ÚS 518/2020-25

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 18. novembra 2020 v senáte zloženom z predsedníčky senátu Jany Baricovej (sudkyňa spravodajkyňa) a sudcov Ivana Fiačana a Miloša Maďara predbežne prerokoval ústavnú sťažnosť sťažovateľky [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], zastúpenej advokátom JUDr. Michalom Vlkolinským, Nám. SNP 17/29, Zvolen, vo veci namietaného porušenia základného práva na súdnu ochranu zaručeného v čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva na spravodlivé súdne konanie zaručeného v čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Okresného súdu Zvolen č. k. 12 C 35/2019-38 zo 17. januára 2020 a takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť [REDACTED] o d m i e t a ako zjavne neopodstatnenú.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Vymedzenie napadnutého rozhodnutia a sťažnostná argumentácia

1. Ústavnou sťažnosťou podľa čl. 127 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) doručenou Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“)

14. apríla 2020 sa [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] (ďalej len „sťažovateľka“), domáhala vydania nálezu, ktorým by ústavný súd vyslovil porušenie jej základného práva podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením Okresného súdu Zvolen (ďalej len „okresný súd“) č. k. 12 C 35/2019-38 zo 17. januára 2020 (ďalej len „napadnuté uznesenie“), ktoré navrhuje zrušiť a vec vrátiť okresnému súdu na ďalšie konanie.

2. Sťažovateľka v rámci ústavnej sťažnosti požiadala o ustanovenie právneho zástupcu. Podaním doručeným ústavnému súdu 7. augusta 2020 však oznámila, že jej bol prostredníctvom Centra právnej pomoci ustanovený advokát JUDr. Michal Vlkolinský, ktorý 4. septembra 2020 doplnil jej ústavnú sťažnosť.

3. Z ústavnej sťažnosti a z príloh nej pripojených vyplýva, že na základe žaloby sťažovateľky sa na okresnom súde pod sp. zn. 12 C 35/2019 vedie konanie o uloženie termínu na vypratanie a uvoľnenie nehnuteľnosti. Sťažovateľka s podaním žaloby požiadala o oslobodenie od platenia súdnych poplatkov a k žiadosti priložila vyplnené tlačivo, ktorým preukazovala svoje pomery.

4. Okresný súd napadnutým uznesením nepriznal sťažovateľke oslobodenie od platenia súdnych poplatkov. Z predložených listinných dôkazov vyvodil, že sťažovateľka nepoberá dávky a príspevky v hmotnej núdzi, nie je a ani nebola evidovaná ako uchádzač o zamestnanie, v roku 2001 jej bol odňatý invalidný dôchodok a súdu nijako nepreukázala nepriaznivý zdravotný stav, ktorý by jej v súčasnosti bránil zamestnať sa. Nadväzne okresný súd skonštatoval, že v prípade sťažovateľky nie sú splnené podmienky na úplné alebo čiastočné oslobodenie spod poplatkovej povinnosti. Napadnuté uznesenie vydal sudca okresného súdu, a preto proti nemu nebol prípustný opravný prostriedok, o čom bola sťažovateľka poučená. Napriek tomu sťažovateľka podala proti napadnutému uzneseniu odvolanie, v ktorom poukázala na iné súdne konania, v ktorých bola oslobodená od platenia súdnych poplatkov. Okresný súd podaním z 18. februára 2020 upovedomil sťažovateľku o tom, že proti napadnutému uzneseniu vydanému sudcom okresného súdu nie je prípustné odvolanie ani sťažnosť.

5. Sťažovateľka s napadnutým uznesením nesúhlasí, považuje ho za neodôvodnené a nepresvedčivé. V tomto smere napadnutému uzneseniu vyčíta absenciu úvahy okresného súdu o tom, ako sa vysporiadal so základom pre určenie výšky súdneho poplatku a s prílohami, ktoré priložila k svojej žiadosti o oslobodenie do platenia súdneho poplatku vrátane potvrdení zo Sociálnej poisťovne a Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, ktorými podľa nej dostatočným spôsobom preukázala, že nemá žiaden príjem.

6. Na tomto základe sťažovateľka v petite ústavnej sťažnosti žiada, aby ústavný súd prijal jej ústavnú sťažnosť na ďalšie konanie a následne nálezom vyslovil porušenie jej práv, napadnuté uznesenie zrušil, vec vrátil okresnému súdu na ďalšie konanie a priznal jej náhradu trov konania.

II.

Právomoc ústavného súdu a ústavnoprávne východiská v judikatúre ústavného súdu

7. Podľa čl. 124 ústavy ústavný súd je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti.

8. Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

9. Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

10. Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru každý má právo na to, aby jeho vec bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom.

11. Ústavný súd vo vzťahu k čl. 46 ods. 1 ústavy (resp. čl. 36 ods. 1 listiny) a čl. 6 ods. 1 dohovoru už judikoval, že formuláciou uvedenou v čl. 46 ods. 1 ústavy ústavodarca v základnom právnom predpise Slovenskej republiky vyjadril zhodu zámerov vo sfére práva na súdnu ochranu s právnym režimom súdnej ochrany podľa dohovoru (II. ÚS 71/97). Z uvedeného dôvodu preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (IV. ÚS 195/07) a ich prípadné porušenie možno preskúmať spoločne.

12. Podľa čl. 140 ústavy podrobnosti o organizácii ústavného súdu, o spôsobe konania pred ním a o postavení jeho sudcov ustanoví zákon. Týmto zákonom je s účinnosťou od 1. marca 2019 zákon č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 413/2019 Z. z. (ďalej len „zákon o ústavnom súde“).

13. Ústavný súd podľa § 56 ods. 1 zákona o ústavnom súde návrh na začatie konania predbežne prerokuje na neverejnom zasadnutí bez prítomnosti navrhovateľa, ak tento zákon v § 9 neustanovuje inak.

13.1 Ústavný súd môže podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde na predbežnom prerokovaní bez ústneho pojednávania uznesením odmietnuť návrh na začatie konania, ktorý je zjavne neopodstatnený.

14. Podľa ustálenej judikatúry ústavného súdu o zjavne neopodstatnenú ústavnú sťažnosť ide predovšetkým vtedy, ak namietaným postupom orgánu verejnej moci nemohlo dôjsť k porušeniu toho základného práva, ktoré označil sťažovateľ, pre nedostatok vzájomnej príčinnej súvislosti medzi napadnutým postupom tohto orgánu a základným právom, porušenie ktorého sa namietalo, ako aj vtedy, ak v konaní pred orgánom verejnej moci vznikne procesná situácia alebo procesný stav, ktoré vylučujú, aby tento orgán porušoval uvedené základné právo, pretože uvedená situácia alebo stav takúto možnosť reálne nepripúšťajú (IV. ÚS 16/04, II. ÚS 1/05). K iným dôvodom, ktoré môžu zakladať záver o zjavnej neopodstatnenosti ústavnej sťažnosti, nesporne patrí aj ústavnoprávny rozmer, resp. ústavnoprávna intenzita namietaných pochybení, resp. nedostatkov v činnosti alebo rozhodovaní príslušného orgánu verejnej moci, posudzovaná v kontexte s konkrétnymi okolnosťami prípadu (IV. ÚS 362/09, m. m. IV. ÚS 62/08).

15. Podstata základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy spočíva v tom, že každý sa môže domáhať ochrany svojich práv na súde. Tomuto oprávneniu zodpovedá povinnosť súdu nezávisle a nestranne vo veci konať tak, aby bola právu, ktorého porušenie sa namieta, poskytnutá ochrana v medziach zákonov, ktoré tento článok ústavy o základnom práve na súdnu ochranu vykonávajú (čl. 46 ods. 4 ústavy v spojení s čl. 51 ústavy). Do obsahu základného práva na súdnu a inú právnu ochranu patrí aj právo každého na to, aby sa v jeho veci rozhodovalo podľa relevantnej právnej normy, ktorá môže mať základ v platnom právnom poriadku Slovenskej republiky alebo v takých medzinárodných zmluvách, ktoré Slovenská republika ratifikovala, a bola vyhlásená spôsobom, ktorý predpisuje zákon (IV. ÚS 77/02). Súčasne má každý právo na to, aby sa v jeho veci vykonal ústavne súladný výklad aplikovanej právnej normy, ktorý predpokladá použitie ústavne súladne interpretovanej platnej a účinnej normy na zistený stav veci (m. m. II. ÚS 153/2018).

16. Zmyslom a účelom ústavného práva na súdnu ochranu je zaručiť, resp. umožniť každému reálny prístup k súdu, a to po splnení podmienok ustanovených zákonom (I. ÚS 62/97, II. ÚS 26/96). Článkom 46 ods. 1 ústavy sa teda zaručuje predovšetkým prístup k súdu, pretože len v takom prípade sa vytvárajú podmienky na domáhanie sa práva na súdnu ochranu (II. ÚS 71/97).

17. Právo na súdnu ochranu (právo na prístup k súdu) teda nie je absolútne, ale v záujme zaistenia právnej istoty a riadneho výkonu spravodlivosti podlieha v súlade s čl. 46 ods. 4 v spojení s čl. 51 ods. 1 ústavy podmienkam, akými sú napríklad procesná subjektivita, zákonné lehoty, náležitosti žaloby, *exceptio rei iudicatae* (prekážka právoplatne rozhodnutej veci) a prekážka *litispendencie*, ako aj platenie súdnych poplatkov a iné podmienky súdneho konania.

17.1 Právo na prístup k súdu je jedným zo základných komponentov práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 dohovoru. Z rozhodovacej praxe Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) možno vyvodit' viaceré prípustné možnosti obmedzenia práva na prístup k súdu. Patrí sem napr. imunita proti súdnemu konaniu (napr. cudzí diplomati), zákonné lehoty na uplatnenie určitých práv, povinné advokátske

zastúpenie, nesplnenie formálnych a materiálnych žalobných náležitostí, ale tiež inštitút súdnych poplatkov.

17.2 Zo stabilizovanej judikatúry ústavného súdu, ako aj judikatúry ESLP vyplýva, že ani ústava, ani dohovor negarantujú právo na bezplatné súdne konanie. Uloženie poplatkovej povinnosti v súkromnoprávných sporoch (ani v konaní v správnom súdnictve) nemožno samo osebe považovať za rozporné s právom na prístup k súdu chráneným v čl. 6 ods. 1 dohovoru a čl. 46 ods. 1 ústavy (napr. rozsudok ESLP vo veci *Kreuz proti Poľsku* z 19. 6. 2001, sťažnosť č. 28249/95, § 60; rozsudok ESLP vo veci *Airey proti Írsku* z 9. 10. 1979, sťažnosť č. 6289/73, § 26 – § 26, ako aj IV. ÚS 144/04).

18. V tejto súvislosti ústavný súd tiež už judikoval, že rozhodovanie o oslobodení od súdnych poplatkov patrí zásadne do rozhodovacej sféry všeobecných súdov (II. ÚS 134/2015, II. ÚS 361/2015, porovnaj tiež uznesenie Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. III. ÚS 788/09). Je preto vecou judikatúry všeobecných súdov, aby vymedzila kritériá, z ktorých bude pri aplikácii zákonných ustanovení týkajúcich sa oslobodenia od súdnych poplatkov vychádzať (porov. I. ÚS 27/2014, III. ÚS 559/2011, III. ÚS 441/2014, II. ÚS 134/2015, II. ÚS 361/2015).

III.

Posúdenie veci ústavným súdom

19. Predmetom ústavnej sťažnosti je námietka porušenia základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, ku ktorému malo dôjsť napadnutým uznesením, ktorým okresný súd nepriznal sťažovateľke oslobodenie od súdnych poplatkov. Okresný súd podľa názoru sťažovateľky nesprávne vyhodnotil jej pomery vo vzťahu k reálnej možnosti úhrady súdneho poplatku za podanú žalobu, svoje rozhodnutie riadne neodôvodnil, a preto vidí v jeho rozhodnutí o nepriznaní oslobodenia od súdnych poplatkov porušenie svojich práv. Súčasne upriamuje pozornosť ústavného súdu na to, že v iných veciach jej všeobecné súdy oslobodenie od súdnych poplatkov priznali.

20. V nadväznosti na už vymedzené judikátorne východiská ústavného súdu a ESLP vo vzťahu k problematike súdnych poplatkov ústavný súd uvádza, že samotné nepriznanie oslobodenia od súdneho poplatku samo osebe ešte nesignalizuje porušenie základného práva sťažovateľky na súdnu ochranu (porov. II. ÚS 142/04, III. ÚS 344/2012, II. ÚS 134/2015, II. ÚS 361/2015).

21. Rozhodovanie o oslobodení od súdnych poplatkov sa môže stať predmetom ústavnej ochrany v prípade, keď jeho výsledok dosahuje intenzitu opodstatňujúcu porušenie základných práv a slobôd. Ústavný súd by mohol zasiahnuť do rozhodnutí všeobecných súdov o poplatkovej povinnosti iba celkom výnimočne, za predpokladu, že by rozhodnutím všeobecného súdu o neoslobodení od povinnosti zaplatiť súdny poplatok došlo vzhľadom na výšku súdneho poplatku, posudzovanú v rámci konkrétnych okolností prípadu a v rámci ekonomických (finančných) možností strany sporu zaplatiť tento súdny poplatok, a vzhľadom na fázu konania pred všeobecným súdom, k obmedzeniu samotnej podstaty práva strany sporu na súdnu ochranu (porovnaj rozsudok ESLP vo veci Jedamski a Jedamska proti Poľsku z 26. 7. 2005, body 60 a 66). Príčinou uvedeného stavu býva najčastejšie úplná rezignácia všeobecného súdu na vyvažovanie verejného a súkromného záujmu, prípadne nedôsledné vyvažovanie (opomenutie podstatnej „premennej“ pri vyvažovaní). Opodstatnenosť ústavnej sťažnosti podľa čl. 127 ods. 1 ústavy prichádza do úvahy tiež v prípadoch extrémneho vybočenia zo štandardov uplatňovaných v rozhodovacej činnosti všeobecných súdov, ktoré môžu mať za následok porušenie ústavou zaručených základných práv a slobôd, alebo tiež v prípadoch absencie primeraného zdôvodnenia tohto rozhodnutia všeobecným súdom, na ktoré poukazovala i sťažovateľka.

22. O žiaden z takýchto prípadov vo veci sťažovateľky nešlo. K tomuto záveru dospel ústavný súd po tom, čo preskúmal napadnuté uznesenie skrz už uvedených ústavne významných hľadísk.

23. Okresný súd odôvodnil svoje rozhodnutie najskôr všeobecnými interpretačnými východiskami pre posúdenie predpokladov priznania oslobodenia od poplatkovej povinnosti. Nadväzne vykonal dokazovanie k posúdeniu majetkových pomerov sťažovateľky, pričom vychádzal z tlačiva, ktorým sťažovateľka preukazovala svoje

majetkové pomery, z elektronického výpisu z katastra nehnuteľností, zo správ Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, Dopravného inšpektorátu a Sociálnej poisťovne. Na základe vyhodnotenia týchto podkladov dospel okresný súd k záveru, že vo veci sťažovateľky nie sú splnené podmienky na oslobodenie od súdnych poplatkov (bod 4 tohto uznesenia). Zdôraznil pritom, že ide o zákonnú povinnosť a oslobodenie od nej prichádza do úvahy len vo výnimočných prípadoch, ktoré je potrebné podrobiť starostlivému posúdeniu, berúc do úvahy všetky tomu zodpovedajúce aspekty. Preto sústredil svoju pozornosť nielen na momentálnu finančnú situáciu sťažovateľky, ale aj na jej celkové osobné, majetkové, sociálne a finančné okolnosti.

24. Vychádzajúc z uvedeného, ústavný súd konštatuje, že okresný súd svoje rozhodnutie primeraným spôsobom odôvodnil, pričom v zásade vysvetlil, na akých skutočnostiach založil svoj záver o nepriznaní oslobodenia od súdnych poplatkov. Napadnuté uznesenie preto nemožno hodnotiť ako neodôvodnené alebo svojvoľné. Ústavný súd nezistil v posudzovanej veci také zásahy do práv sťažovateľky, ktoré by boli z ústavného hľadiska neospravedliteľné a neudržateľné. Rovnako nemožno dospieť ani k záveru, že by bol výklad, no predovšetkým aplikačný prístup okresného súdu k žiadosti sťažovateľky z ústavného hľadiska neospravedliteľný a neudržateľný v takej miere, aby v dôsledku toho mohlo dôjsť k porušeniu práv zaručených čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru.

25. V súvislosti s námietkou sťažovateľky o nedostatočnosti odôvodnenia napadnutého uznesenia ústavný súd dodáva, že všeobecný súd nemusí dať odpoveď na všetky otázky nastolené stranou sporu, ale len na tie, ktoré majú pre vec podstatný význam, prípadne dostatočne objasňujú skutkový a právny základ rozhodnutia. Odôvodnenie rozhodnutia, ktoré stručne a jasne objasní skutkový a právny základ rozhodnutia, postačuje na záver o tom, že z tohto aspektu je plne realizované základné právo účastníka na súdnu ochranu, resp. právo na spravodlivé súdne konanie (m. m. IV. ÚS 112/05, I. ÚS 117/05).

26. K námietke sťažovateľky (vznesenej až v odvolaní, ktoré nebolo prípustné, resp. v konaní pred ústavným súdom), že v iných právnych sporoch jej všeobecné súdy

oslobodenie od poplatkovej povinnosti priznali, je potrebné uviesť, že túto okolnosť v rámci svojej žiadosti neuviedla, a preto sa ňou okresný súd v rámci napadnutého uznesenia ani nemohol zaoberať. Pokiaľ v týchto rozhodnutiach vidí sťažovateľka dôvod na zásah ústavného súdu, je potrebné zdôrazniť, že úlohou ústavného súdu ako nezávislého súdneho orgánu ochrany ústavnosti (čl. 124 ústavy) nie je skúmať skutkový stav v konaní pred všeobecnými súdmi a nahrádzať právne názory a rozhodnutia príslušných súdov svojimi vlastnými (m. m. napr. I. ÚS 50/04, III. ÚS 162/05). Ako už bolo naznačené, ingerencia ústavného súdu do výkonu právomoci všeobecného súdu by bola opodstatnená len v prípade, ak by došlo k porušeniu noriem podústavného práva osobitnej ústavnej intenzity, čo však ústavný súd v súvislosti s označeným rozhodnutím okresného súdu nezistil.

27. Aj keď sa negatívny záver súdu o návrhu sťažovateľky na jej oslobodenie od poplatkovej povinnosti sekundárne môže dotýkať sťažovateľky, samotný „spor“ o oslobodenie od súdnych poplatkov vzhľadom na podstatu konania v zásade nedosahuje intenzitu opodstatňujúcu porušenie jej základných práv a slobôd. Skutočnosť, že okresný súd návrhu sťažovateľky nevyhovel totiž ešte neznamená, že jej bol odopretý prístup k súdu, tobôž stratu sporu.

28. Sumarizujúc uvedené, ústavný súd konštatuje, že napadnuté uznesenie z ústavnoprávneho hľadiska nevykazuje také nedostatky, ktoré by po prípadnom prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie reálne zakladali dôvody na vyslovenie porušenia práv sťažovateľky, a preto ústavný súd odmietol jej ústavnú sťažnosť podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde z dôvodu jej zjavnej neopodstatnenosti.

29. Vzhľadom na odmietnutie ústavnej sťažnosti v celom rozsahu bolo bez právneho významu rozhodovať o ďalších návrhoch sťažovateľky obsiahnutých v petite jej ústavnej sťažnosti, keďže rozhodovanie o nich je podmienené vyslovením porušenia základného práva alebo slobody, k čomu v tomto prípade nedošlo.

30. V závere ústavný súd dáva do pozornosti, že o oslobodenie od súdneho poplatku možno v priebehu konania požiadať aj opakovane za preukázania predovšetkým

majetkových pomerov žiadateľa a pri doložení všetkých potrebných dôkazov, ktoré je povinný predložiť k žiadosti o oslobodenie od súdnych poplatkov žiadateľ, pričom relevantnou skutočnosťou, na ktorú je potrebné brať zreteľ pri posudzovaní oslobodenia od súdneho poplatku, je tiež výška súdneho poplatku, pretože majetkové pomery účastníka konania sú skúmané v korelácii k tejto jeho výške.

31. Vec bola v súlade s čl. III bodom 1 písm. a) Rozvrhu práce Ústavného súdu Slovenskej republiky na obdobie od 1. januára 2020 do 31. decembra 2020 v znení dodatku č. 2 schváleného na zasadnutí pléna Ústavného súdu Slovenskej republiky 1. októbra 2020 z dôvodu neprítomnosti člena prvého senátu Rastislava Kaššáka prejednaná a rozhodnutá prvým senátom ústavného súdu v zložení Jana Baricová – predsedníčka senátu a sudkyňa spravodajkyňa, Ivan Fiačan a Miloš Maďar – členovia senátu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 18. novembra 2020

Jana Baricová
predsedníčka senátu